

Andrej Drbohlav

PSYCHOLOGIE SÉRIOVÝCH VRAHŮ

**200 skutečných případů brutálních činů
sériových vrahů současnosti**

 GRADA®

Andrej Drbohlav

PSYCHOLOGIE SÉRIOVÝCH VRAHŮ

200 skutečných případů
brutálních činů
sériových vrahů
současnosti

Grada Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

PhDr. Andrej Drbohlav

PSYCHOLOGIE SÉRIOVÝCH VRAHŮ

200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 5037. publikaci

Recenzovali:

PhDr. Slavomil Hubálek
MUDr. Martin Holly
JUDr. Miroslav Antl

Odpovědný redaktor Zdeněk Kubín
Sazba a zlom Milan Vokál
Návrh a zpracování obálky Andrej Drbohlav
Na obálce použit triptych od Tomáše Záhorky „Mizaru – Kikazaru – Iwazaru“ –
www.bvyfeel.eu/tomas-zahorik
Počet stran 472
Vydání 1., 2013

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2013

ISBN 978-80-247-4371-4

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-8115-0 (ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-8118-1 (ve formátu EPUB)

OBSAH

Předmluva	7
Úvodní poznámka autora	10
I. část – Psychologie sériových vražd	
1. Základní definice mnohonásobných vražd	14
2. Mýty o fenoménu sériového vraha	16
3. Vybrané aspekty analýzy trestného činu a investigativní psychologie	19
Profiling sériových vražd	20
Škola analýzy trestného činu FBI (americký model)	20
Škola investigativní psychologie (britský model)	21
Organizovanost versus neorganizovanost	22
4. Vybrané psychologické aspekty	26
Sedm fází vraždy dle motivu a modu operandi	27
<i>První fáze: aura (The Aura Phase)</i>	27
<i>Druhá fáze: vyhledávací, navijecí (The Trolling Phase)</i>	27
<i>Třetí fáze: opanování (The Wooing Phase)</i>	28
<i>Čtvrtá fáze: ukořistění (The Capture Phase)</i>	28
<i>Pátá fáze: vražedný akt (The Murder)</i>	28
<i>Šestá fáze: trofeismus (The Totem Phase)</i>	29
<i>Sedmá fáze: skleslost (The Depression Phase)</i>	29
Pět stadií stavu psychiky sériového vraha	29
5. Psychologická typologie vražd podle motivu	31
Empirická klasifikace	31
Typologie dle motivu	32
<i>První typ – Vrah-vizionář (Visionary)</i>	33
<i>Druhý typ – Vrah-misionář (Missionary)</i>	33
<i>Třetí typ – Vrah-bedonista (Hedonistic)</i>	34
<i>Čtvrtý typ – Vrah z postu síly (Power Seeker)</i>	35
<i>Pátý typ – Vrah z milosrdenství (Mercy Killer) (rovněž Anděl smrti)</i>	36
Tři motivační vzorce	37
6. Vybrané poznámky k pachateli	38
7. Vybrané aspekty profilu sériového vraha	43
Socioekonomický statut rodiny sériového vraha	43
Intelektuální schopnosti	44
Sérioví vrazi a vzdělání	46
Vybrané rozdíly mezi vrahy s jednou obětí a sériovými vrahy	48
Vražedná mobilita – Akční rádius	49
Hranice prvního pohlavního styku u sexuálních sériových vražd	51
Věk první vraždy	52
8. Sexuální sérioví vrazi	53

9. Sériové vražedkyně	57
10. Základní vymezení behaviorální patologie	60
<i>Základní vymezení</i>	61
11. Vybrané vztahové prediktory	62
Vztah k matce	64
Vztah k otci	66
Vztah k sourozencům a vrstevníkům	67
12. Sériový vrah jako oběť a agresor v dětství	69
Vrah jako oběť	69
Vrah jako agresor	73
<i>Behaviorální typologie</i>	73
Obranné mechanismy a salutogenní vlivy	75
13. Vybrané behaviorálně patologické jevy	82
Hostilita ke zvířatům	82
Fascinace ohněm (firesetting)	84
Enuréza	85
Denní snění (daydreaming)	86
Kompulzivní masturbace	86
Další sledované indikátory a prediktory chování v dětství a dospívání	87
Setkání se smrtí a krví v dětském věku	89
Patologické inklinace	89
Thanatofilní inklinace	91
Inklinace ke zbráním	91
Inklinace k nacismu	91
Inklinace k rasismu	92
Inklinace k sektám a patologický výklad náboženství	92
14. Vybrané behaviorálně patologické poruchy	93
Poruchy chování dle diagnostického manuálu DSM	93
Poruchy chování dle diagnostického manuálu ICD	94
<i>Nesocializovaná porucha chování</i>	95
<i>Porucha opozičního vzdoru (ODD)</i>	96
<i>Intermitentní explozivní porucha</i>	96
15. Vybrané psychopatologické aspekty	99
Psychopatický typ	99
Psychotický typ	103
Dissociální (antisociální) porucha osobnosti	104
Maligní narcismus	106
Hraniční porucha osobnosti	108
Agresivita a mozek	109

II. část – Encyklopedie sériových vrahů

Jmenný seznam	116
Poznámka autora	442
Slovník pojmů	444
Literatura	456
Internetové zdroje	464

PŘEDMLUVA

S autorem této publikace, tj. s Andrejem Drbohlavem, jsem se potkal jako „učitel a žák“ – jako s vysokoškolským studentem etopedie na Univerzitě v Hradci Králové, kde na katedře sociologie a sociální patologie dlouhodobě přednáším předmět Trestní právo. Na jeho žádost jsem se stal vedoucím (či spíše konzultantem) jeho diplomové práce.

Už tato jeho práce z roku 2002 (pod názvem: *Trest smrti versus trest života pro sériové vrahy*) byla naprosto vybočující z obvyklých témat. Byla výjimečná pojetím i způsobem, jakým se jí tehdejší „etopedický student“ zhostil a u státní závěrečné zkoušky výborně obhájil.

Pan doktor Drbohlav se pak intenzivně věnoval výuce a rozvoji oboru etopedie (respektive behaviorální patologie) na naší univerzitě – a dále se specializoval na problematiku profilingu vysoce násilných trestných činů v sérii. Jeho diplomová práce vyšla knižně a zůstala jako jeden ze studijních pramenů, z něhož čerpají současní studenti, zejména pro své závěrečné vysokoškolské práce.

Jeho Encyklopedie sériových vrahů jako kazuistická součást knihy *Psychologie sériových vrahů* je již samotným řazením a úvodními zásadními informacemi o každém z nich ucelenou a přehlednou prací, která by obstála i pod dalším názvem „Sérioví vrazi podle abecedy...“.

Najdeme zde stručné, srozumitelné a čtivě předkládané příběhy nejen z Evropy, ale z celého světa, ty nejbrutálnější případy známé či neznámé, aktuálně doplňované z internetového i dalšího zpravodajství podle stadia soudního řízení. Některé případy jsou popisovány podrobně a autor jim věnuje po všech stránkách značnou pozornost, u jiných najdeme pouze stručnou informaci, kterou lze však považovat (zejména ze studijního a vědeckého pohledu) za postačující – a ostatně v případě enormního zájmu můžeme pátrat sami dál. Což mimo jiné prokáže, že nás autor svým přístupem a předloženými informacemi přinejmenším zaujal.

Ze známých (až legendárních) příběhů lze připomenout mimo jiné i opakovaně zfilmovaný příběh gangsterského dua „Bonnie & Clyde“, respektive Barrowa Clyde Chestnuta a Parkerové Bonnie, z českých sériových vrahů nechybí Václav Mrázek či Ladislav Hojer, autor zde nezapomíná ani na soudobé vrahy, jakými jsou odsouzený Ivan Roubal nebo manželé Stodolovi. O vraždách Václava Mrázka bylo již zveřejněno mnohé, a tak autor neztrácí čas opakováním známých skutečností, které jsou snadno dohledatelné, o dalších českých vražích jsme byli mediálně informováni průběžně, protože vražda jako „atraktivní“ čin stále přitahuje pozornost a zájem veřejnosti (a odvádí nás od běžných starostí a strastí – pokud se nás přímo nedotkne).

Autor si dal práci i s přehlednými „tabulkami“, z nichž se vždy hned v úvodu dozvíme nejen vrahovo datum narození a místa, lokality krvavých zločinů, ale i počet jeho obětí a tzv. modus operandi či typologii pachatelů a jejich obětí, jakož i tresty, které byly soudem vrahům vyměřeny (popř. poznámku, že se zločinec sám rozhodl pro skončení svého života). Pro autorovo dlouhodobé specializované vědecké vzdělávání a bádání je typické i propracování tzv. „(behaviorálně patologických) prediktorů“, a to zejména z důvodu výzkumu, který již několik let úspěšně realizuje.

Povšimněme si konkrétně, že Andrej Drbohlav například u počtu obětí uvádí počet prokázaných případů a u některých také počet předpokládaných obětí dle policejního či soudního vyšetřování. Zvolíme-li takové kritérium, mnohými z nás otřese poměrně velké množství světových (a našťáštěj nikoliv českých či slovenských) sériových vrahů, u nichž jsou hned v úvodu u počtu jejich obětí uvedena dvou- i tříciferná čísla. Už tento fakt sám o sobě stojí za (různá, ale spíše hrůzná) zamyšlení...

Namátkou nalistujme některý z příběhů = podle abecedy:

Američani Hamilton Albert Fish – nejméně 100 lidských obětí, Donald Henry Gaskins jr. – nejméně 100, ale možná až 200 vražd za dva roky, Kolumbijec Gavarito – nejméně 189 obětí, 100 obětí je uvedeno v Pákistánce Iqbala (který trest smrti urychlil sebevraždou), další Američan Jasperson – 8, ale také možná 160 obětí, značná pozornost je věnována ruskému kanibalovi, známému jako „Rostovský řezník“ – Andreovi Romanovichovi Čikatilovi (53 obětí).

Autor rovněž neopomíná „vraždící lékaře“, jako například britského občana Harolda Fredericka Shipmana, přezdívaného „Doktor Smrt“, u něhož se uvádí nejméně 250 obětí (ale také až 1 000 obětí), odsouzeného k několikanásobnému doživotí, dalším „lékařem“ je pak Číňan Hu Wanlin s „kontem“ 146 obětí, ale s předpokladem až 190 obětí.

Mohl bych uvést další a další jména s neuvěřitelnými počty lidských obětí, tedy vraždící maniačky, ale za zmínku – alespoň z mého (trestněprávního) pohledu – stojí i výčet trestů, o nichž se u těchto „lidí“ z knihy dozvídáme.

Například zmíněný Kolumbijec Gavarito byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 835 let, Mexičan Fernando Hernandez Leyva byl odsouzen za 135 obětí, tedy vražd na (pouhých) 50 let s možností propuštění dříve, u výše zmíněných Američanů jsou to buď tresty smrti, nebo několikanásobné tresty doživotní apod. I na internetu (a samozřejmě hlavně v této knize) si můžeme najít zprávu o tom, že čtyřiapadesátiletý Gary Ridgway ze Seattlu se vyhnul trestu smrti tím, že přiznal vraždy 48 mladých dívek a spolupracoval s policisty, takže byl odsouzen „pouze“ ke 48 doživotním trestům. Naproti tomu pachatel, jemuž bylo prokázáno 47 doznaných vražd, přičemž je u něho uvažováno o nejméně 100 vraždách – kirgizský Nikolai Dzurmongaliev – byl místo odsouzení umístěn do psychiatrické léčebny, odkud po dvou letech uprchl. Taková zmínka v kontextu se spáchanými krvavými zločiny nás pak vyděsí ještě více.

K uváděným trestům ukládaným ve světě i na několik set let pouze pro informaci dodávám, že tam jde o tzv. kumulaci (neboli sčítání) trestů, takže pachatel brutálních vražd může dostat i trest výše uvedený. Ten by však nepřezila ani sloní želva Harriet, které bylo v době smrti 175 let a patřila mezi nejstarší tvory planety, anebo jiná želva z Galapág, jež se dožila 188 let. V našem (českém) trestněprávním systému se tresty nesčítají, ale ukládá se úhrnný (popř. souhrnný) trest odnětí svobody v rámci výměry trestní sazby u nejzávažnějšího, a tedy nejpřísněji hodnoceného trestného deliktu, popřípadě výjimečně i nad horní hranici trestní sazby.

V knize se můžeme přehledně dočíst, kdo (a v které zemi) byl odsouzen k absolutnímu trestu, tedy k trestu smrti. Dozvídáme se rovněž, že některým sériovým vrahům bylo uloženo vedle sebe hned několik trestů doživotních, jiným zase trest jediný, u některých bývá uvedeno, že jde o doživotní trest „bez možnosti propuštění“ či o propuštění z tohoto trestu uvažovat lze. Nechci se zde rozepisovat o svých úvahách o trestu smrti (ostatně jsem své úvahy stručně nastínil ve své knize *Gauzery nemám rád* a podrobněji rozvedl ve své předmluvě ke knize Jindřicha Francka *Zločin a trest v českých dějinách*), protože toto téma je snad už v naší společnosti překonané a neměli bychom se k němu (vyjma populistických snah) vracet. Ve výčtu výjimečných trestů v českém trestním právu je nejpřísnějším možným trestem trest odnětí svobody na doživotí. Ten však není tzv. absolutním doživotím, když se může „český doživoťák“ vrátit mezi občany po dvaceti, v případě tzv. zostřeného doživotí po třiceti letech.

Přestože jsem se ve své dvaadvacetileté profesi státního zástupce setkal s pachateli, kteří by (i po zrušení trestu smrti) byli na tento trest vhodnými adepty či kandidáty, a to s ohledem na experty potvrzenou vyloučenou resocializaci, respektive mizivou šanci na převýchovu, smířil jsem se s tím, že by měl postačovat u českých pachatelů těch nejzávažnějších vražedných (či do budoucna možná i teroristických) trestných činů, respektive zločinů, právě doživotní trest odnětí svobody. U těch nejhorších však „definitivní“, který by navždy vyloučil jakýkoliv (tím spíše svévolný či předčasný) návrat takového zločince mezi řádné občany, tedy tzv. absolutní doživotí.

Nejzávažnějším případem české kriminální současnosti je i v této publikaci zmíněný případ tzv. „heparinového vraha“ Petra Zelenky. Sám jsem se byl na soudní proces u Krajského soudu v Hradci Králové podívat a jde skutečně o kauzu, která je zajímavá zejména z psychologického hlediska. Zarážející totiž je, že podle znalců-psychologů vraždil zřejmě Zelenka „pro radost“. A takový odsouzený by se už neměl nikdy dostat na svobodu. Zabezpečovací detence tento problém nevyřeší, a proto jsem opakovaně v Senátu Parlamentu ČR dával podnět k „uzákonění“ tzv. absolutního doživotního trestu do českého trestního zákoníku. Zatím jediným, kdo mě vyslyšel, byl jeden z „mých“ doživotně odsouzených, masový vrah Pavel Peca, který sekerou doslova usekal svou manželku a jejich dvě dcery. Ten totiž, aniž by se stačil vrátit na svobodu, v červnu 2012 zemřel ve věznici...

Po prostudování této odborné publikace mohu zodpovědně uvést, že ač neumím posoudit přesnost a úplnost všech autorem předkládaných informací, je pro mě osobně tato kniha přínosná a využitelná i pro další mou lektorskou činnost a vzdělání. Považuji ji za „čitelnou“ a srozumitelnou pro každého, kdo se o takováto témata zajímá či si je rád přečte prostě jen ze zájmu anebo z toho důvodu, že se mu dostala do rukou náhodně – třeba už jen proto, aby „přišel na jiné myšlenky“ – a odreagoval se tak od každodenní mediální masáže, různých politických her, kombinací, konspirací, konfabulací atd.

Dle mého názoru jde o ojedinělou a nepochybně přínosnou publikaci. Tato odborná literatura by měla sloužit pro další vzdělávání studentů, ale i jejich pedagogů – a samozřejmě i jako relevantní pramen odborných informací pro již vysokoškolsky vzdělané odborníky v oboru trestního práva, psychologie (psychiatrie), sociologie i dalších odvětví.

Osobně ji doporučím svým studentům v předmětu trestní právo a vůbec nepochybuji o tom, že se tato neobvyklá komplexní studie stane vyhledávaným zdrojem informací, respektive faktů, podkladů a dalších sdělení, nejen pro studenty-vysokoškoláky a jejich bakalářské a diplomové práce, ale i pro další práce doktorské a doktorandské.

Z výše uváděných důvodů jsem přesvědčen, že nám autor a jeho vydavatel předkládají pozoruhodnou knihu, v níž čtenář najde konkrétní fakta, skutečnosti, informace – a možná i rozptýlení. Jediné, co nechci – aby v ní kdokoliv našel inspiraci, respektive vzor k napodobování...!

Berte proto, prosím, toto mé sdělení jako doporučení čtenářům

= *LECTORI BENEVOLO SALUTEM...!*

V Praze dne 17. 7. 2012

JUDr. Miroslav Antl
senátor a VŠ pedagog,
předseda
Ústavně právního výboru
Senátu Parlamentu ČR

ÚVODNÍ POZNÁMKA AUTORA

Kniha, kterou právě pročítáte je **obecným úvodem do problematiky** vysoce násilného kriminálního a psychopatologického profilu mnohonásobného vraha, jehož činy jsou rozvrstveny v čase jako stále se měnící a vyvíjející se série vražedných útoků. Úvodní teoretická část popisuje takové jedince v základních intencích pohledem různých oborů. Významnější část publikace však vykresluje praktické důsledky a příběhy skutečných sériových vrahů z celého světa.

Na základě dostupných zdrojů vás tyto kazuistiky seznámí s individuálním vývojem patologické osobnosti od narození, dětství, dospívání až k první vraždě a dále pak celé sérii smrtelných útoků, pro které je pachatel nakonec zatčen a odsouzen. **Nechá vás nahlédnout do jeho nitra, do fantazií plných mučení a bolesti, do duše komplikované a „prohnilé“, do jedné z nejhrošších forem patologie osobnosti a chování, jaké v prostředí lidské společnosti mohou vzniknout.**

Úvodem této knihy bych rád v krátkosti popsal **čtyři důvody, proč jsem tuto publikaci napsal:**

1. Studijní materiál

Při přednáškách z behaviorální patologie, etopedie, sociální patologie a psychopatologie jsem se vždy snažil studentům představit jedince (pacienta či klienta) jejich oboru multioborovým pohledem na základě kauzálních souvislostí a komorbidit různých jevů a poruch. Za tímto účelem jsem před deseti lety použil ve výuce čtyři detailně propracované kazuistiky sériových vrahů.

Vždy vzbudily velký ohlas, bouřlivou diskusi a oživení pozornosti. Mnohem podstatnější však bylo, že studenti měli před sebou skutečný model komplikované bytosti, na které sami nacházeli příklady jednotlivých selhání, deprivací, negativních výchovných přístupů, rodičovské nezpůsobilosti, polymorfní psychopatie, antisociálního chování, dynamiky agrese, příčin a následků, akcí a reakcí. Proto jsem zpracoval více než 200 kazuistik, jež věřím mohou být zajímavé i pro studenty jiných oborů. Vše je popsáno tak, aby si tuto knihu mohl přečíst naprosto každý a byla mu srozumitelná.

2. Chyba v systému

V tématu resocializace, terapie či trestu zastávám realistický a kritický postoj. Není možné každého člověka resocializovat neboli převychovat. Stejně tak jako není možné každého člověka vyléčit. Neztotožňuji se se současným absurdně altruistickým systémem resocializace a trestů. Naivně měkký systém je výsměchem obětem, plýtváním peněz, času a práce odborníků. Systém je opilý pokryteckou alternativou demokracie a invalidní představou lidských práv pro každého a za každých okolností.

Tato publikace poukazuje na různé formy selhání systému. Jasně vysvětluje, že sériový vrah není bezproblémový a sociálně adaptovaný jedinec, který se jednoho rána probudí s myšlenkou, že v následujících měsících a letech zavraždí desítky lidí. Patologie není jen stav, ale zejména proces.¹ Jak záhy zjistíte, tak většina sériových vrahů byla problémová, zásadně odlišná

¹ Jinak řečeno, je-li jakákoliv porucha či abnormalita způsobena větším množstvím možných příčin, tedy vede-li k ní více cest, pak zákonitě taková patologie nemůže být jen stavem, ale naopak spíše procesem, který studuje kauzalitu a komorbiditu jednotlivých jevů.

a antisociální již od dětství. Až na výjimky jsou to zkušené agresori, silní jedinci bez lítosti, svědomí a vědomí hodnoty lidského života, morálně pokřivení etopati, difcilní a dysfunkční lidé s rozvinutou schopností se maskovat, bránit a zneužívat systém.

3. Prevence a výzva k ostrážitosti

Značné množství obětí sériových vrahů se v jistém smyslu slova stane obětí vlastní důvěřivosti, neopatrnosti, naivitou a vyzývavostí. Typologie oběti a místa činu respektive okolnosti, za jakých bývá obětí přepadena, unesena, napadena či zlákána, se poměrně často opakují. Jsou to stále stejné chyby, jakých se některé oběti dopouštějí. Tato kniha by měla vybízet k ostrážitosti a všímavosti.

4. Predikce

Odborníci na celém se světě se věnují vyvíjení a testování nástrojů včasější predikce vysoce násilných jevů a trestných činů.

Se specifickým zaměřením na sériové vrahy se věnuji vlastnímu **modelu predikční diagnostiky, která je komplexně analytickou metodou, jež slouží k predikci behaviorálně patologického profilu jedince na základě komparace komorbidních a kauzálních vazeb mezi vybranými behaviorálními a psychopatologickými prediktory.**

Základním a velmi jednoduchým předpokladem pro vytváření této analytické metody je hypotéza, že „důsledným a naprosto specifickým studiem následků je možné přes poznání symptomů a impulzů dojít až k příčinám, a tudíž predikovat následky výrazně dříve“. Verifikace tohoto předpokladu v oblasti behaviorálních věd není jednoduchá. Při důkladné analýze celého jevu od příčin až po důsledky je dle mého názoru možné nalézt mechanismy včasější lokalizace takového jevu a preventivně zasahovat.

Predikční diagnostika hledá vzájemné mechanismy vnitřního ovlivňování zkušeností, vztahů, poruch, nemocí, úrazů, syndromů a jevů a hledá tak multioborový diagnostický konsenzus.

Struktura predikční diagnostiky se rozděluje dle dílčích etiologických oblastí daných jevů na osm elips, ve kterých je 112 vybraných prediktorů, které sledují oblast „**vnitřního světa**“ vrozených a získaných predispozic, vnímání, představ a prožívání v kontrastu či přímé spojitosti s „**vnějším světem**“ vztahových interakcí a chování. Jejich vzájemné ovlivňování v určitém přibližně stejně se vyvíjejícím smyslu je možné sledovat, analyzovat a lokalizovat. Kauzalita jednotlivých proměnných však není dána jen jejich statistickou korelací, ale hlavně velmi citlivě a specificky definovanou vzájemnou vazbou.

Tyto prediktory, ale i dílčí vazby mají jak rozdílnou interpretační úroveň, tak i četnost výskytu ve specifické populaci. Trojrozměrný model, který je tvořen osmi elipsami vytváří **predikční matici**. Z každého prediktoru je vysílána informace do středu predikční matrice o četnosti výskytu v experimentální a kontrolní skupině daného profilu. Tak vzniká uprostřed zcela specifický průnik 112 statistických hodnot, který je **unikátním modelem** (profilem) sledovaného jevu. Toto polypragmoneo² vytváří trojrozměrný „statistický“ model pachatele se 112 hodnotami sledovaných prediktorů, který je grafickým vyjádřením individuálního biopsychosociálního a behaviorálního modelu sledovaného jedince.

Koncept diagnostické komparace vybraných behaviorálních a psychopatologických prediktorů je postaven na předpokladu, že všechny vnitřní i vnější vjemy ovlivňují prožívání a následně chování v jistém způsobu, který má jedinečný mechanismus, něco jako kauzální algoritmus, něco, co v určitém poměru vyvolává konkrétní reakci. Je-li kombinace různých akcí o různé intenzitě v určitém čase a místě, může dojít k reakci, jež je opakovatelná ve velmi podobném složení i u jiného člověka.

² Polypragmoneo – činění mnoha věcí současně, souběžně najednou.

Podobně jako určité látky o určitém množství mohou vytvořit vysoce explozivní chemickou reakci, tak předpokládám stejně dynamický proces v lidské psychice a chování. Je-li možné pochopit variabilitu následku, pak je i možné objevit příčiny a jejich princip vzájemnosti. **Předpokládám tak, že je možné predikovat určitý konkrétní psycho-behaviorální patologický jev výrazně dříve, než k němu dojde.** Nejedná se pouze o určité vyjádření všeobecného předpokladu a predispozic například k antisociálnímu chování anebo ještě obecněji k jakkoli anormativnímu chování. Trojrozměrný dimenzionální model osobnosti je možné přenést také na jakýkoliv jiný patologický jev.

Základním smyslem predikční diagnostiky je mezioborová komunikační diagnostická databáze pro včasnou lokalizaci behaviorálně a psychicky patologického jedince. Tato databáze by poskytovala služby záchytného a depistážního mechanismu, jenž by sloužil zejména kriminalistům (specialistům na násilnou trestnou činnost) a psychologům. Jednalo by se o databázi potencionálních pachatelů, respektive jedinců, kteří ve svém chování a osobnosti mají výrazné predispozice k naplnění kriminálního modelu pachatele.

Databáze predisponovaných jedinců by byla přístupná pro zanášení dat vybraným lékařům, psychiatrům, psychologům a behaviorálním patologům, případně odborníkům na difcilní chování při školách, nicméně práce s profilem by byla výhradně v možnostech policejních (forezních) psychologů. Do této databáze by bylo možné zanášet data na základě jednotné, jasně definované diagnostické metodologie již od útlého věku jedince, a zejména na konci diagnostického procesu v resocializačních zařízeních a psychiatrických léčebnách, protože právě odtud se pachatelé vražd v sérii etablují nejčastěji. Pokud by zanesení komplexních dat bylo součástí diagnostického a prognostického procesu v resocializačních zařízeních, bylo by možné vytvořit poměrně širokou databázi jedinců, kteří již v období dětství a dospívání vykazovali difcilní vzdorovité, případně agresivně impulzivní prvky chování, byli obětí sexuální či jinak motivované agrese, byli organizátoři šikanózních praktik mezi vrstevníky, chovali se dromomanicky nebo inklinovali k drogovému abúzu či extrémním hnutím. „**Behaviorální signatura**“ se u významné většiny pachatelů během života nemění.

Místo interních složek klientů a pacientů v diagnostických ústavech, výchovných ústavech, psychiatrických léčebnách a sexuologických ústavech by informace byly zanášeny do jednotné databáze, která by umožňovala při kriminalistickém profilingu spojit profil pachatele s možnými jedinci, jež jsou pro takový profil predisponováni. V podstatě tato forma archivace existuje jen u policie, a to za předpokladu, že daný jedinec byl vyšetřován jako mladistvý, nicméně i tak figuruje jako predisponovaný vždy jen v oblasti těch kriminálních činností, se kterými se jeho delikt pojal.

Sérioví vrazi jsou realita. Vždy byli, jsou stále a patrně vždy budou. Nejsou geniální a vlastně ani nijak zvlášť zajímaví, ale přesto přitahují enormní pozornost veřejnosti svou nezměrnou destruktivitou. Jako by člověk a potažmo lidstvo mělo vnitřně zakódovanou potřebu sledovat z bezpečného místa nebezpečí. Sériály s tématem vražd patří k nejsledovanějším, večerní zpravodajství je plné mordů, násilí je výnosný obchodní artikl.

„*Bona facile mutantur in peius*“ neboli „Dobré se snadno mění v horší“.

PhDr. Andrej Drbohlav

I. ČÁST – PSYCHOLOGIE SÉRIOVÝCH VRAHŮ

1. ZÁKLADNÍ DEFINICE MNOHONÁSOBNÝCH VRAŽD

V informačních médiích, seriálech i v běžné populaci se velmi často setkáváme s laickým a naprosto mylným označením mnohonásobných vražd. Mnozí totiž používají označení „sériový vrah“ a „masový vrah“ u jakéhokoliv pachatele, který zavraždil více obětí, jako kdyby to byly stejné pojmy. Profil a činy sériového vraha jsou naprosto a zásadně odlišné od vraha masového. Jedná se z hlediska psychologického, behaviorálně patologického a kriminalistického o významně jinou osobnost pachatele, často odlišnou motivaci, rozdílné zbraně a místa činu. Navíc existuje kromě sériového a masového vraha ještě třetí typ, který je obecně označován jako *spree killer*, což by se dalo volně přeložit jako „záchvatový vrah“.

Je pravdou, že i samotní odborníci hledali velmi dlouho vyhovující definici těchto kategorií, aby splňovala pohledy různých oborů a respektovala jednotlivé odlišnosti. Pokud bych měl velmi jednoduše, rychle a neodborně popsat tyto tři skupiny vražd, pak bych řekl, že: sériový vrah vraždí své oběti v sérii za sebou na různých místech v různý čas, masový vrah vraždí v mase, tedy všechny své oběti usmrtí na jednom místě v jeden čas a záchvatový vrah je komplikovaný, protože vraždí v sérii, která je však jen vražednou vlnou, co po nějaké době utichne a skončí.

K přesnému vymezení pojmu „sériový vrah“ se za posledních třicet let vyjádřili snad všichni významní forenzní psychologové, zástupci dvou hlavních profilereských škol, akademičtí odborníci a kriminalisté. Každá z těchto definic měla určité silné argumenty, ale i slabá místa. Konfrontace všech pohledů by vydala na samostatnou knihu. Definic jsou tedy desítky. Významné je také rozdělení na dva odborné mezinárodní profilereské proudy. Prvním je americká škola FBI, charakteristická psychologickým profilováním a pojmem „analýza trestného činu“, a druhou představuje britská škola investigativní psychologie nebo také geografického profilování. Na této publikaci jsem začal pracovat v roce 2003 a od té doby se kritéria pro definování sériové vraždy několikrát změnila.

V roce 2005 iniciovala FBI (Federal Bureau of Investigation) vytvoření pracovní skupiny desítek odborníků z celého světa, aby byly předneseny všechny možné aspekty definice tohoto pojmu a byl vytvořen kompromis. Cílem bylo formulovat nejjednodušší definici pojmu „sériový vrah“, která bude srozumitelná a bez dalších otázníků. Výsledkem tohoto konsenzu je definice, jež minimálně v kvantifikaci obětí přepsala dosud používané formulace. Má sice stále své odpůrce, ale s FBI v zádech je čím dál více respektovaná. Její znění je prosté a je k nalezení na oficiálních stránkách FBI (www.fbi.gov) jako formulace tří typů mnohonásobné vraždy. Zde jsou základní definice, se kterými bude tato publikace pracovat:

■ **Sériový vrah (*serial killer, serial murder*)**

Z hlediska definice³ je za sériovou vraždu⁴ považováno: „spáchání série dvou nebo více vražd jedním nebo více pachateli během odlišných akcí“.⁵

Pro definici byla klasifikována čtyři základní východiska:

- a) na sériové vraždě se může podílet jeden nebo více pachatelů;
- b) jedná se o dvě nebo více zavražděných obětí;
- c) jednotlivé případy se vyskytují v různých akcích (odlišných událostech) a v různých časech;
- d) uplynulá doba mezi akcemi odděluje sériové vraždy od masových.

■ **Masový vrah (*mass killer, mass murder*)⁶**

Z hlediska definice je za masovou vraždu považováno: spáchání čtyř nebo více vražd během jedné akce a bez výrazného časového odstupe mezi vraždami. Obvykle je tedy na jednom místě zavražděna řada obětí v průběhu jedné vražedné události.

■ **Záchvatový vrah (*spree killer, spree murder*)**

Z hlediska definice je za záchvatovou vraždu považováno: spáchání dvou nebo více vražd jedním nebo více pachateli⁷ bez *cooling off* periody.⁸

■ **Perioda *cooling off***

Jde o velmi diskutovaný termín a je mnoho odborných sporů o jeho přesném vymezení, ale je v zásadě klíčovým rozdílem mezi sériovými a záchvatovými vrahy. *Cooling off* můžeme velmi obecně vyjádřit jako čas na rozmyšlení dalších činů, emocionální vychladnutí a přerušení série v čase. **Dle definice je tato perioda příznačná pro profil sériového vraha, zatímco u záchvatového typu chybí.**⁹

Do české odborné literatury přináší pojem *spree killer*¹⁰ například L. Čírtková a má pro něj překlad „vražedná vlna“ nebo také „vrazi na vražedné vlně (túře)“. Ten páchá své zločiny v jednom spojitém (krátkém) časovém intervalu a v ohraničené lokalitě, místa činu jsou však odlišná. Nápadné je náhlé ukončení vraždění, pachatel se sám od sebe zastaví a ve svém běsnění nepokračuje. Právě proto se mluví o „vlně“, která z nějakých důvodů vyšumí. V tom je zásadní odlišnost od sériového pachatele, který sám od sebe v konání nepřestane. Dalším rozdílem je fakt, že sériový vrah vraždí na různých místech a může být aktivní i po velmi dlouhá časová období. Každý jeho zločin je samostatným dílem série.¹¹

³ FBI (Federal Bureau of Investigation). Serial murder. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder>

⁴ Pro tento jev a osobnost sériového vraha bylo a stále je užíváno mnoho různých označení, tedy kromě *serial killer* také *serial homicide, serial murder* a *serial murderer*.

⁵ Kritériem tedy není jen rozdílný čas a rozdílné místo, ale hlavně zcela nová událost.

⁶ FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder>

⁷ FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*.

⁸ Holmes, R. M. – Holmes, S. T. *Contemporary Perspectives on Serial Murder*, SAGE Publications, 1998, s. 9.

⁹ Pracovní skupina FBI se v roce 2005 termínu perioda *cooling off* věnovala, nenalezla úplnou shodu v jeho vymezení, ale obecně je přidáván k definici jako dovětek.

¹⁰ Pojem *spre* lze volně přeložit jako „pitka, flám, veselí, řádit“.

¹¹ Čírtková, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Grada Publishing, 2008, s. 113.

2. MÝTY O FENOMÉNU SÉRIOVÉHO VRAHA

Často je „fenomén“ sériových vražd a „profil sériového vraha“ představován v médiích a publikacích společně s velkou řadou mýtů, které o tomto jevu kolují a stále se slepě předávají. Některé z nich by bylo dobré zmínit, uvést do správných souvislostí a ilustrovat příklady.

Mýtus č. 1 – Sériový vrah je běloch

Jedná se o tvrzení, že typický sériový vrah je muž bílé pleti, čímž začíná drtivá většina mediálních, ale částečně i odborných pokusů o definici a profil. **Je to pravda jen z velmi specifického úhlu pohledu.** Pokud se podíváme na USA, tak vrazi bílé pleti skutečně představují „relativně“ významnou většinu. Historická studie porovnávající 337 sériových vražd od roku 1825 do současnosti poukazuje na fakt, že **22 %** těchto pachatelů je černé pleti.¹² Stejný poměr potvrzuje i výzkum mladších dějin kriminalistiky, který dle novějších kritérií definice sériového vraha zjišťuje v souboru 411 vražd rovněž skutečnost, že každý pátý vrah v sérii je muž černé pleti.¹³

Mýtus, že je sériové vraždění pouze záležitostí bílých, selhává zejména v globálním kontextu a vychází z americké interpretace tohoto zločinu. Statisticky nevyjádřeným způsobem ovlivňuje tento poměr výskyt sériového vraždění na celém africkém kontinentu a v Asii. Existuje několik důvodů, proč se o kauzách z těchto oblastí dovídáme málo.

Čína jako zástupce mongoloidní (žluté) rasy se svou kriminalitou nechlubí a přitom jsou zde vrazi jako například **Hu Wanlin**, který usmrtil dle odhadů 190 lidí. Z Jihoafrické republiky zase známe sexuálního sadistu **Mosese Sitholea**, na jehož dopadení se podílelo na tisíc policistů, dva tisíce vojáků a šest stovek civilistů a žoldnérů. A co například profesor anatomie **Adam Mohamed Omar**, který v Jemenu a Libanonu zavraždil minimálně 67 studentek medicíny. Otázka předpokládané barvy pleti pachatele je tedy vždy dána geografickým určením, analýzou místa činu a oběti.

Odlíšná čísla přinášejí svého druhu velmi zajímavý kriminalistický a psychologický projekt univerzity v Radfordu, jenž vytváří již od roku 1992 databázi amerických a mezinárodních sériových vražd. S novou úpravou definice sériového vraha se tento soubor pachatelů významně rozšířil a nyní údajně obsahuje data **2 257 vražd** v sérii z celého světa (což je dost obtížně představitelné a také ověřitelné, protože registr není nikomu přístupný a představuje pouze výsledky jednotlivých komparací). Velmi pravděpodobně neexistuje jiný diferencovaný registr, který by měl tak velké množství dat. V otázce kvantifikace etnického podílu na mnohonásobných vraždách vytvořili skupinu čítající **1 345 pachatelů**, z čehož europoidů (bílá plet) bylo **65,8 %**, negroidů (černá plet) dokonce **27,9 %**, hispánců **4,9 %** a asiátů **4,7 %**.¹⁴

¹² Hickey, E. W. *Serial murderers and their victims* (Second ed.), Wadsworth, 1997, s. 136.

¹³ Walsh, A. *Race and crime – a biosocial analysis*. Nova science publishers, New York, 2004, s. 40.

¹⁴ Aamodt, M. *Serial killer information center – The Radford serial killer database*. Radford University. 2011. Dostupné z: <http://maamodt.asp.radford.edu/Serial%20Killer%20Information%20Center/Project%20Description.htm>

Mýtus č. 2 – Sériovní vrazi existují pouze v USA

Ve Spojených státech amerických je tomuto jevu věnována extrémní pozornost, která vytváří klamný dojem, že se jedná o jejich negativní unikum. Knihy s tematikou vražd patří k nejlépe prodávaným, seriály a filmy pak k nejvíce sledovaným. Američani jsou „svými“ vrahy až patologicky fascinováni. Sériové vraždy jsou však, bohužel, fenoménem celosvětovým. Na mnohých místech světa vraždí skutečně vysoce extrémní sériovní vrazi, ale pozornost jim nevěnuje ani policie, natož pak společnost. Například **Pedro Alonso Lopez**, jemuž je připisováno minimálně 350–600 obětí, vraždil v Peru, Kolumbii a Ekvádoru v době občanské války, která svými vlastními čistkami zcela zakrývala jeho pouze dvouletou vražednou sérii. Podobné to je v kauze **Javeda Muqbala Iqbala** z Pákistánu, který se přišel sám udat na policii s přiznáním, že zavraždil více jak sto mladých chlapců, a byl propuštěn s tím, že je to nemístný vtip a hloupost, protože tamní úřady nemají nahlášené žádné pohřešované osoby, a tudíž není co vyšetřovat. Sériovní vrazi jsou všude na světě, nezávisle na ekonomické vyspělosti země, kultuře či víře.

Mýtus č. 3 – Sériovní vrazi nedovedou přestat vraždit

V literatuře se často setkáváme s tvrzením, že je sériový vrah tak pohlcen každou novou vražednou zkušeností, že není možné, aby přestal sám od sebe vraždit a série obětí je ukončena až jeho dopadením. Není to tak úplně pravda. V encyklopedii sériových vraždů naleznete stovky kriminálních kauz, životních příběhů a odlišností. Jsou zde případy vraždů, kteří během života opakovaně ze své vůle přicházeli do psychiatrické péče a jejich příběhy plné krve byly přisouzeny diagnóze a nebyl jim přikládán větší význam. Jiní vrazi se zase sami vzdají policii, mají potřebu dodat všechny materiály a usilují o udělení trestu smrti či doživotí. A co pak teprve ti, o nichž nevíme, protože buď skutečně přestali vraždit, nebo pod tíhou myšlenek spáchali sebevraždu. U některých jedinců se vraždy časem stanou těžkým břemenem a stínem, propadají depresi nebo dojdou k závěru, že pokud se nezastaví sami, pak je jistě nezastaví nikdo. Příkladem je třeba Dennis Rader, který je znám v kriminalistice spíše pod přezdívkou či signaturou BTK, kterou ukončoval dopisy adresované vyšetřovatelům. Jeho vražedná série trvala sedmáct let mezi lety 1974 a 1991. Odhalen byl až v roce 2004 velkou měrou díky vlastnímu rozhodnutí být chycen a údajně dle dostupných informací FBI během třinácti let již žádnou vraždu nespáchal. Během následných výslechů uváděl, že se mu plnohodnotnou náhradou vraždy stala zejména masturbace.

Mýtus č. 4 – Sériovní vrah je génius

Tento mýtus je podporován hlavně spisovateli a scénáristy, kteří líčí postavy mnohonásobných vraždů v sérii jako extrémně chytré a důmyslné pachatele. Jejich příběh, modus operandi, a hlavně vzorec všech vražd je hluboce promyšlený. Tuto myšlenku je však potřeba rozdělit na dvě separátní teze.

1. Intelligence

Opakované výzkumy na celém světě prokázaly, že úroveň rozumových schopností, tedy míra IQ, je v souboru sériových vraždů rozvrstvena stejně relativně rovnoměrně jako u běžné populace. Je ji tedy možné v zásadě vyjádřit Gaussovou křivkou jako široce variabilní oblast průměru se dvěma extrémy v podobě superiorního intelektu a hraničních stupňů s mentální retardací. Pravděpodobné pásmo intelektu se dá v některých případech předpokládat na základě důkladné analýzy místa činu a modu operandi. Vysoký intelekt však nemusí nutně znamenat, že čin bude vysoce organizovaný a nevyšetřitelný. Je celá řada jiných proměných – jako emoce či potřeby –, které dovedou být rozumu nadřazeny.

Na téma intelligence u sériových vraždů byla provedena rozsáhlá studie v USA, která podrobně mapovala IQ u 171 vraždů a specificky sledovala, jaké je průměrné IQ v závislosti na

různých proměnných modu operandi. Sérioví vrazi dosahují průměrně hodnoty **IQ 98,7**¹⁵. Zajímavé rozdíly jsou však v kategorii organizovaných a neorganizovaných sériových vrahů, tedy těch, kteří své činy důkladně naplánují, a těch, kteří neplánují a jednají takřka spontánně. U organizovaných byla průměrná hodnota **IQ 113,9** a u neorganizovaných **IQ 92,5**.¹⁶

2. Promyšlený vzorec

Při pročítání encyklopedie narazíte na několik případů, jež měly komplexní vzorec a byly promyšlené. Tyto kauzy byly pro vyšetřovatele nesmírně náročné a mnohé z nich nebyly nikdy vyřešeny. Jedná se o dvě možné varianty vražd podle vzorce.

- a) První je charakteristická tím, že vrah definuje určitou klíčovou proměnnou, kterou musí splňovat výběr oběti, a vzorec vyjadřuje i začátek, průběh, celkový počet vražd a konec. Příkladem je třeba série vražd známá pod pojmem *alphabet murders* neboli **vraždy podle abecedy** z první poloviny sedmdesátých let v USA, kdy byly zavražděny minimálně tři osoby, jejichž počáteční písmena křestního jména a příjmení byla totožná. Vrah nebyl nikdy dopaden a nikdo neví z jakého důvodu byla série přerušena. Jednu dobu byl z těchto vražd podezřelý **Kenneth Alessio Bianchi**, jehož profil naleznete v encyklopedii v souvislosti se zcela jinou sérií vražd, ale spojitost s abecedními vraždami nebyla prokázána. Jiným příkladem je kauza známá jako *zodiac killer*, která nebyla rovněž nikdy zdárně uzavřena. V tomto případě byly komplexním vzorcem vraždy podle zvěrokruhu a oběti byly vybírány dle znamení.
- b) Druhá je charakteristická tím, že vrah ponechává na místě činu indicie související s jinou jeho vraždou v minulosti. Jednotlivé vraždy tedy v čase propojuje mnohdy na základě jistých signifikantních souvislostí obou obětí. Ukázkou je třeba **John Norman Collins**, který své oběti kupříkladu odcizil oblečení a to poté rozmístil na místa svých dřívějších vražd nebo vraždil instrumentem, který několik let před tím odcizil z jiného místa činu.

Existuje ještě celá řada mýtů, ale k těm se dostaneme detailněji v další části publikace. Jedná se například o všeobecně rozšířené domněnky, že **sériovým vrahem může být pouze muž, že se vrah neustále přemísťuje a působí mezinárodně, že má sériová vražda pouze dva motivy a těmi je zisk nebo sex, a v neposlední řadě, že je sériový vrah celoživotní samotář a podivín**. Každý z těchto mýtů má v sobě kousek pravdy, ale globálně je statisticky mylný.

¹⁵ Mean 98,7 / Median 93,5

¹⁶ Aamodt, M. Serial killer IQ. Radford University. 2011. Dostupné z: <http://maamodt.asp.radford.edu/Serial%20Killer%20Information%20Center/Serial%20Killer%20IQ.htm>

3. VYBRANÉ ASPEKTY ANALÝZY TRESTNÉHO ČINU A INVESTIGATIVNÍ PSYCHOLOGIE

Současná definice FBI a odborníků popisuje sériového vraha jako pachatele nebo spolupachatele dvou či více vražd v odlišných časech nebo lépe řečeno při zcela jiných okolnostech. Často se ovšem setkáváme s tradiční definicí, která byla po dlouhá léta všeobecně rozšířena a popisovala vraha jako osobu, jež zabije tři nebo více lidí,¹⁷ odstup mezi vraždami je minimálně měsíc a toto období mezi jednotlivými činy je charakteristické takzvanou *cooling off* periodou. Tu je možné velmi obecně vyjádřit jako čas na rozmyšlení dalších činů, emocionální vychladnutí a přerušování série v čase.¹⁸

Sériový vrah je živým mechanismem rozsáhlé patologie chování a osobnosti. Schopnost přežití jakéhokoliv živého organismu je dána jeho schopností přizpůsobit se a být nenápadný. Touto vývojovou zdatností nevládnou všichni sérioví vrazi, ale ti, kteří ano, jsou většinou **kriminálním „predátorem“**, jehož odhalení, stopování a dopadení vyžaduje instinkt a multioborovou analýzu a syntézu. Patologie sériového vraha je výsledkem jeho vývojové linie.¹⁹

Vývojovou teorií kriminality se zabývá takzvaná **teorie životní cesty** (*life course theories*), která vnáší do studia kriminálních jevů vývojová hlediska, a proto je rovněž označovaná jako vývojová kriminologie (*developmental criminology*). Delikventví či kriminální chování jednotlivce je nazíráno jako vývojový fenomén, který je produktem interakčních procesů, probíhajících po celý životní cyklus. Zkoumají se tak vývojové křivky kriminality v životní dráze jednotlivců. Proč se jedinec začne chovat kriminálně (počátky kriminální kariéry), proč pokračuje a ulpívá na kriminálním chování (*perseverance*), proč se jeho útoky stupňují (eskalace kriminální agrese) a proč najednou ustává ve svém nezákonném činnosti (abruptce, vyhasnutí). Kriminogenními jsou shledávány osobnostní (vnitřní) a sociální (vnější) handicapy či rizika. Interní a externí faktory vstupují v různých životních etapách do různých interakcí, vzájemně se ovlivňují. Jejich konkrétní konstelace determinují pravděpodobnost vzniku různých sociálních deviací včetně kriminality.²⁰

K této teorii se nám nabízí mnohé výzkumy. Například Radfordská databáze, která údajně obsahuje data 2 257 sériových vraždů z celého světa, uvádí, že **83,9 %** z nich bylo před dopadením minimálně jednou za nějaký čin zatčeno a **72,3 %** již strávilo nějaký čas ve výkonu trestu.²¹ Pro tyto

¹⁷ Holmes, R. M. – Holmes, S. T. *Serial murder*. Thousand Oaks, Sage, California, (3rd ed.), 2010.

¹⁸ FBI (Federal Bureau of Investigation). *Serial murder*. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder>

¹⁹ Drbohlav, A. *Behavioral background of serial killers – types and motives of murder (serial killers files)*. In *Konference Etodays 2006*, Univerzita Hradec Králové, 2006.

²⁰ Čírtková, L. *Forenzní psychologie*. Nakladatelství A. Čeněk, 2nd ed., 2009, s 54–55.

²¹ Aamodt, M. G. – Surrlette, M. A. Using the Radford Serial Killer Database to monitor trends in serial murder. In *Annual meeting of the Society for Police and Criminal Psychology*, Hawaii.